

શ્રી મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશક

પ્રવચન નં. ૨૦

અધિકાર ૭મો

સ્થળ:સુવર્ણપુરી તા.:૧૮.૦૪.૬૨ બુધવાર

મંગલાચરણ

શ્રામો લોએ સવ્વ અરિહંતાણં;

શ્રામો લોએ સવ્વ સિદ્ધાણં;

શ્રામો લોએ સવ્વ આયરિયાણં;

શ્રામો લોએ સવ્વ ઉવજ્જયાણં;

શ્રામો લોએ સવ્વ ત્રિકાળવર્તી સાહૂણં;

ઐકાર બિન્દુ સંયુક્તં નિત્યં ધ્યાયન્તિ યોગિનઃ।

કામદં મોક્ષદં ચૈવ ઐકારાય નમોનમઃ॥

મંગલં ભગવાન્ વીરો મંગલં ગૌતમો ગણી ।

મંગલં કુંદકુંદાર્યો જૈન ધર્મોસ્તુ મંગલમ્ ॥

નમઃ સમયસારાય સ્વાનુભૂત્યા ચકાસતે ।

ચિત્સ્વભાવાય ભાવાય સર્વ ભાવાન્તરચ્છિદે ॥

ત્રિકાળ દિવ્યધ્વનિ દાતાર...

સાતમો અધ્યાય છે આ. જૈનમાં જનમ્યા છતાં નિશ્ચય એટલે સાચું શું સ્વરૂપ અને વ્યવહાર એટલે આરોપિત કથન અને આરોપિત ભાવ શું છે એની ખબર વિના એકાંતમાં પોતાના મતને માને છે એ જૈનમાં રહ્યા સાધુ હો, ગૃહસ્થ હો તો પણ તે બધા મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. મિથ્યા નામ પાપદૃષ્ટિ છે. એને ધર્મદૃષ્ટિની ખબર નથી એ વાત ચાલે છે. ત્રણ વાત આવી ગઈ. નિશ્ચય છે એ આત્માના મૂળ સ્વરૂપને બતાવે છે અથવા નિશ્ચય છે એ વીતરાગ ભાવને મોક્ષ માર્ગ તરીકે બતાવે છે. વ્યવહાર છે એ જીવને નારકી જીવ, મનુષ્ય જીવ આદિકથી નિમિત્તથી એને ઓળખાવે છે અને વ્યવહાર, નિશ્ચય મોક્ષમાર્ગ જે આત્માનો વીતરાગી અંતર જ્ઞાતા-દૃષ્ટાની દૃષ્ટિ એનું જ્ઞાન અને રમણતા એના સાથમાં વ્રત, નિયમ અને દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રની શ્રદ્ધા આદિનો રાગ એને ઉપચારથી મોક્ષમાર્ગ કહેવાય છે, પણ એ ખરેખર

મોક્ષમારગ નથી. મોક્ષમાર્ગ તો અંતરનાં સ્વભાવમાં નિર્વિકલ્પ અનાકુળતાની પ્રતીત, જ્ઞાન અને રમણતા એવી અંતરદૃષ્ટિ અનુભવ સહિત સ્થિરતા એને જ ભગવાન એક સાચો મોક્ષમાર્ગ કહે છે, એમ વાત વર્ણવી.

ત્યારે શિષ્યનો પ્રશ્ન છે ‘કે “વ્યવહારનય પરને ઉપદેશ કરવામાં જ કાર્યકારી છે કે પોતાનું પણ કાંઈક પ્રયોજન સાધે છે?...” એ તો તમે ઉપદેશવાની વ્યાખ્યા કરી. નારકી જીવ, મનુષ્ય જીવ આ વ્રત-નિયમનાં ભેદો, આ હોય ત્યાં વીતરાગ ભાવ અંદર હોય એમ સમજાવવાની વ્યાખ્યા તમે તો ઉપદેશની કરી. પણ આત્માને પોતાને કાંઈ વ્યવહારમાંથી પ્રયોજન સિદ્ધ થાય એવું કાંઈ છે? સમજાણું કાંઈ? વ્યવહારનય એટલે કે જે નિમિત્તથી સમજાવે, ભેદથી જીવને સમજાવે એવા એ વાત કાંઈ આત્માને પોતાને માટે કાંઈ વ્યવહારનય પ્રયોજનવાન, યોજનીય, કાર્યગત કાંઈ થાય એવું કાંઈ છે?’

“ઉત્તર: ‘પોતે પણ જ્યાં સુધી નિશ્ચયનયથી પ્રરૂપિત વસ્તુને ન ઓળખે....’ આમ વાત છે. નિશ્ચયથી કહેલો આત્માનો સ્વભાવ પરથી તદ્દન ભિન્ન છે. પોતાની જાત ત્રિકાળ શુદ્ધ ને આનંદ છે, એવા નિશ્ચય સ્વરૂપ કહેલી વાત, જ્યાં સુધી બરાબર “ન ઓળખે, ત્યાં સુધી વહેવાર મારગ વડે વસ્તુનો નિશ્ચય કરે....” વહેવાર માર્ગ વડે વસ્તુનો નિશ્ચય કરે એમ છે હોં. વહેવાર માર્ગ વડે નિશ્ચયની પ્રાપ્તિ થાય એમ નથી. જ્યાં સુધી પોતે નિશ્ચયનયથી આ આત્માની અંતર રૂચિ અને દૃષ્ટિની પરિપૂર્ણતા, શુદ્ધતા નિશ્ચયની ન પામે, ત્યાં સુધી વસ્તુને ઓળખવા માટે વ્યવહાર માર્ગ વડે વિકલ્પ દ્વારા વિચાર કરે. રાગ દ્વારા વિચાર કરે પણ વિચાર કરે કોનો? કે નિશ્ચય અભેદ છું તેનો. સમજાણું કાંઈ? નિમિત્ત દ્વારા નિશ્ચય કરે પણ નિમિત્તમાં સાંભળેલો નિશ્ચય કોનો? કે જ્ઞાનમૂર્તિ શુદ્ધ ચૈતન્ય અભેદ આનંદ છે એનો વહેવાર માર્ગ દ્વારા નિશ્ચય કરે તો તો એ વાત નીચલી દશા માટે કામની છે.

‘નીચલી દશામાં વ્યવહારનય પોતાને પણ કાર્યકારી છે’ આ માટે આ કારણે વહેવાર દ્વારા, વિકલ્પ દ્વારા, નિમિત્ત દ્વારા, ભેદ દ્વારા અખંડ જ્ઞાનમૂર્તિ શુદ્ધ એકલો ચૈતન્યપિંડ છે, એમ નિર્ણય વહેવારમાર્ગના દ્વારા, દ્વારા કરે નિશ્ચય એનો. માટે “નીચલી દશામાં વહેવારનય પોતાને પણ....” આ રીતે વ્યવહાર દ્વારા, રાગ દ્વારા, વિકલ્પ દ્વારા, ભેદ દ્વારા નિશ્ચય જ્ઞાયકમૂર્તિ આનંદકંદ પરમાત્મા પોતે છે, એનો અનુભવ જ્યાં સુધી ન થાય, એ અનુભવ કરવાને નિશ્ચય કરવા માટે, વિકલ્પ દ્વારા તે મારગ ગ્રહણ કરે. “પરંતુ, જો વહેવારનયને ઉપચાર માત્ર માની જો તે દ્વારા વસ્તુનો બરાબર નિર્ણય કરે તો કાર્યકારી થાય....” એ વિકલ્પ આવે કે હું જ્ઞાનાનંદ શુદ્ધ ચૈતન્ય છું, પરમાનંદ છું, પૂરણ છું, શુદ્ધ છું,

આનંદની નિત્યાનંદ મૂર્તિ છું. એવા વિકલ્પ દ્વારા, રાગ દ્વારા નિર્ણય કરે તો તો ઠીક પણ એ વ્યવહારને ઉપચાર માત્ર માને, એ રાગને તો ઉપચાર આરોપિત માત્ર માને, એનાથી નિર્ણય થાય છે અને અનુભવ થાય છે એમ નથી. સમજાણું કાંઈ ?

કષાયની મંદતા લોભ મંદ, માન મંદ આદિ રાગની મંદતા દ્વારા એનો અંતર્મુખમાં આ વસ્તુ એકલી જ્ઞાન ચૈતન્ય એક અભેદ પદાર્થ છે એના નિર્ણય કરવા માટે જો હોય તો તે એ અપેક્ષાએ વ્યવહારનય પ્રયોજનવાન એટલે કાર્યગત છે, પણ એને ઉપચાર માને, એમ નહિ કે એ રાગથી અને ભેદથી પણ એ વસ્તુ છે. રાગથી નિર્ણય કહ્યો એ રાગ પણ એક આત્માના સ્વભાવની ચીજ છે. ભેદ પાડતાં વિચાર કરે કે હું જ્ઞાન છું, દર્શન છું, આનંદ છું એવા ભેદ પાડીને નિર્ણય કરે, પણ ભેદને જ આખી ચીજ માની લે... સમજાણું કાંઈ ? એને જ સાધ્ય નિમિત્ત તરીકે સાધન છે એને જ ખરેખરું માની લે, ઉપચાર ન માનતાં, આરોપ ન માનતાં એ ખરેખર છે એમ માને તો, “વ્યવહારને ઉપચાર માત્ર માની તે દ્વારા વસ્તુનો નિર્ણય કરે....” બરાબર પાછો નિર્ણય હો જેવી વસ્તુ ચીજ છે સિદ્ધ સમાન એવો નિર્ણય કરે “તો કાર્યકારી થાય....”

“પણ જો નિશ્ચયની માફક વ્યવહારને પણ સત્યભૂત માની....” વસ્તુ તો સત્ય ત્રિકાળ આનંદકંદ સચ્ચિદાનંદ નિર્મળાનંદ પ્રભુ આત્મા છે એ સત્ય છે અને વિકલ્પ ઊઠે છે એને નિર્ણય કરવાનો એ ઉપચાર છે, ખરેખર ચીજ નથી પણ એને જ સત્યભૂત માને, એ રાગ આવે છે ને ? આવે છે ને ! હોય છે ને ! એના વિના થાય છે ? એમ માનીને રાગના ભાગ ઉપર બહુ જોર આપે એજ સત્ય છે અને એનાથી આત્માનો અનુભવ થઈ શકે છે એમ જો માને તો ઉલ્ટો અકાર્યકારી થાય. બહુ ઝીણી વાત ! સમજાણું કાંઈ ? “પણ જો નિશ્ચયની માફક વ્યવહાર....” નિશ્ચય સત્ય ત્રિકાળ અભેદ વસ્તુ તે સત્ય છે એનો આશ્રય કરાવવા માટે ભેદનાં કથનોથી એને સમજાવવા અને પોતે પણ ભેદ દ્વારા સમજવાનો પ્રયત્ન કરે, પણ ભેદને એ જ્ઞાન ને દર્શન ને આનંદ છું ને એવા ભેદો, વિકલ્પ આવ્યા એ પણ એક કાંઈક સત્ય છે, સત્ય પામવાને માટે એ પણ એક સત્યસાધન છે, એ પણ ખરું કારણ છે, ખરો ભાવ છે એમ માનીને રહે તો એને વ્યવહારનય સમૂળગો અકાર્યગત થાય. નિશ્ચયનો લાભ થાય નહિ ને પુણ્યબંધમાં અટકીને ચાર ગતિમાં રખડે.

ઓહોહો ! આ વાત તો ક્યાં અત્યારે ! આંહી તો હજી તો બહારનાં નિયમ ને વ્રત ઠેકાણાં વિનાના હોં ! અહિંસા, સત્યદત્તનાંય ઠેકાણા ન મળે એને માની બેસે કે અમે સાધન કરીએ છીએ અને અમે એનાથી નિશ્ચયને પામશું. અમે ધર્મને પામશું એમ છે નહીં.

સમજાણું કાંઈ? સમજાય છે કે નહિ આમાં રમણીકભાઈ? આમાં સમજાય છે કે નહિ કે પૈસામાં? (શ્રોતા : ...) સમજાય છે કે નહિ પૈસા હારા(સારા) છે એવી મમતાનું એમ. સમજાણું આમાં નેમચંદભાઈ? ભગવાન આત્મા! એક સેકંડના અસંખ્ય ભાગમાં સિદ્ધ સમાન પૂરણ શુદ્ધ ચૈતન્યદળ છે. 'દેહ ભિન્ન, કેવળ ચૈતન્યનું જ્ઞાન'. દેહ ભિન્ન કેવળ ચૈતન્ય એકલો ગોળો છૂટો પડે એના ભાન માટે આ પહેલા વિકલ્પો અને ભેદ દ્વારા વિચાર થાય, સમજાય છે કાંઈ? પણ એ ભેદને, વિકલ્પને પણ સાચું સત્ય માનીને ત્યાં અટકે, તો એને વહેવારનય એકલા બંધનું કારણ થઈને રખડાવે છે, એમાં કાંઈ આત્માનો લાભ થતો નથી. કહો નેમચંદભાઈ!

“પણ જો નિશ્ચયની માફક વહેવારને પણ સત્યભૂત માની, વસ્તુ આમ જ છે....” એ વ્યવહારથી પણ અંદર પામી શકાય, એ વ્યવહાર પણ સાચો છે, ભેદ પણ સાચો છે, રાગ આવે વિકલ્પ દયા, દાનનો રાગ કે વિચારનો આંહી તો, એ વ્યવહાર પણ સાચો છે એમ માનીએ તો સમુચી મૂંઢતા વધી જાય. આહાહા! સમજમેં આતા હૈ દુર્ગાદાસજી! જુઓ આ ધર્મ, વ્રત, નિયમ તો ક્યાં હતા હવે? હજી દર્શનની ખબર ન મળે, સમ્યગ્દર્શન કોને (કહેવાય?) હાલો(ચાલો) દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રની શ્રદ્ધા કરો, જાઓ સમ્યગ્દષ્ટિ છે આ બધા શેઠિયાને ભાન ન મળે સાંભળનારને, જય નારાયણ! નરભેરામભાઈ! (શ્રોતા : ...) ખરય - ખરય તો હોતા હૈ ઓ હોતા હૈ ક્યા કૌન કર શક્તા હૈ? શેઠિયા પાંહે (પાસે) ખરય કરાવવો એમ. કોણ કરતે હૈ ખરય-ખરય, ઓ તો હોતા હૈ... ઓ હોતા હૈ. અંદર રાગકી મંદતાવાળા જીવ હોય તો એસા પરિણામ ઉસકો આતા હૈ. બહારની પ્રભાવનામાં એ નિમિત્ત, એ પણ વસ્તુ નહીં. આહાહા! સમજાય છે કાંઈ?

અરે! જેને જનમ-મરણના અંત લાવવા છે, જેને ભગવાન આત્માનો અનુભવના... અનુભવના પાતાળમાં જઈને તેની પ્રાપ્તિ કરવી છે. સમજાણું કાંઈ? જેને જ્ઞાન અનુભૂતિ ચૈતન્ય આત્મા પૂર્ણાંદ જેના ભાનમાં પરમેશ્વર રૂપ આવી જાય એવો જેને સાક્ષાત્કાર આત્માનો સમ્યગ્દર્શનથી કરવો છે, એને વહેવાર પહેલાં આવા આવે ખરા કહે છે વિકલ્પો, પણ એને જ સત્ય માનીને બેહી(બેસી) જાય અને એનાથી પમાશે તો ત્યાંને ત્યાં અટકીને ચાર ગતિ અનંતકાળથી રખડી રહ્યો છે. સમજાય છે કાંઈ? સમજમેં આતે હૈ? જામનગર. સમજાણું કાંઈ? આ વસ્તુ છે પરમાણુ અને આ રજકણેય રજકણથી પાર, અસ્તિ તત્ત્વ છે ચૈતન્ય. અને એ તત્ત્વમાં અનંત અનંત બેહદ આનંદ, જ્ઞાન, શુદ્ધતા, સ્થિરતા એટલે ચારિત્ર એવી શક્તિઓ અનંત છે. એનું એકરૂપ આખું છે સામાન્ય. એવાના અનુભવને માટે, નિશ્ચયની પ્રાપ્તિ માટે, આવા વિકલ્પમાં પોતાના કાર્ય માટે વિકલ્પો આવે. ભેદનો

વિચાર પણ આવે. આ વસ્તુ જ્ઞાન છે, આ દર્શન છે, આનંદ છે પણ એના દ્વારા એને છોડીને અંતર, અનુભવનો નિર્ણય કરે તો એ વ્યવહાર કાર્યગત વ્યવહારથી છે એમ કહેવામાં આવે છે. વ્યવહારે કાર્યગત વ્યવહારથી છે એમ કહેવામાં આવે છે. આહાહા! સમજાણું કાંઈ ?

પણ એ બધી કષાયની મંદતાની ક્રિયા અને વિકલ્પ ને ભેદ એ પણ એક ચીજ છે. એ પણ એક ચીજ છે. આરોપિત અને ઉપચારિત પણ એક ચીજ છે એમ માનીને, કોથળાને ચોખા માની લે, ચાર મણ ને અઢી શેર ચોખા તોળાય ગુણ ભેગી ચાર મણ ચોખા અને અઢી શેર કોથળો ભેગા તોળાય એ કાંઈ ખાવામાં ન કામ આવે કોથળા. સમજાણું કાંઈ ? કોથળા દ્વારા ચોખા છે આટલા એવો નિર્ણય કરી લે, તો તો ઠીક પણ કોથળો જ ચોખા છે. એમ ભગવાન આત્મા અખંડાનંદ પ્રભુ, એના પૂર્ણ આનંદના અનુભવને માટે, એના સાક્ષાત્કાર માટે, દેહ અને રાગથી ભિન્ન થવામાં, આવા ભેદના વિકલ્પ દ્વારા છૂટીને નિશ્ચય કરે, તો તો તે વ્યવહારને વ્યવહારથી પ્રયોજનવાન છે એમ કહેવામાં (આવે). પણ નિશ્ચયની માફક, એ સાચું છે ને વહેવાર સાચો છે ને! નથી... નથી! છે એ કોણ ના પાડે? પણ છે એ આત્માના અનુભવને માટે સાચો નથી લે કહે. સમજાણું કાંઈ ?

ભગવાન જ્ઞાનની મૂર્તિ એકલો ચૈતન્ય કેવળજ્ઞાનનો પિંડ છે એ તો આત્મા. એવા કેવળજ્ઞાનમાં એનાથી વિરુદ્ધ જે વિકલ્પ, જે એ દ્વારા નિર્ણય કરવા જાય છે પણ એ દ્વારા ક્યારે કહેવાય? એને છોડીને અનુભવ કરે તો. પણ એને જ સાચું માને એ બસ કરો, આ કરો આ કરો, કરતાં કરતાં થશે એ રાગની મંદતા ક્રિયાભેદ એનો વિચાર આ અથવા ભેદ પાડતાં પાડતાં અભેદમાં જવાય. એમ ભેદને પણ સાચું માની લે, સત્ય માની લે, પરમાર્થ માની લે ... “એવું શ્રદ્ધાન કરે તો તો ઉલટો અકાર્યકારી થઈ જાય....” જુઓ ઓલામાં કાર્યકારી લખ્યું’તું. વહેવાર ને ભેદને અને આમાં એને સાચું માને એ પણ સાચું છે ને? એ પણ સાચું છે ને... ભેદ, કષાયની મંદતા, વિકલ્પ અને એ બધું સાચું છે ને? નથી સ્વરૂપ? સાંભળને હવે અત્યારે! ભેદ-બેદ વસ્તુમાં છે જ નહીં. રાગ-બાગ વસ્તુમાં છે નહીં. એ તો નિરાળો વીતરાગ વિજ્ઞાનઘન ચિદાનંદ આનંદકંદ છે. એમાં વિકલ્પને, શુભરાગને, પુણ્યભાવને એને સાધન માને, એ પણ સાચું સાધન છે, સાચો માર્ગ છે એમ માને, તો ઉલટો અકાર્યકારી થાય. માર્ગમાં અંતર જવું’તું એ પડયું રહે અને ન્યાં ને ન્યાં હલવાઈને બહિર્મુખ દષ્ટિ... પાછી દષ્ટિ થાય. રખડવાનું એનું ટળે ને મટે નહીં.

પોપટભાઈ! ભાઈ, વાત તો એવી છે આ શેઠિયા-બેઠિયા પાસે પૈસા - બૈસા ને કાંઈ આમ પૈસા કઢાવે અને હા, તે એનાથી ધર્મ થાય... ધૂળમાંય નથી અહીં કહે છે

લે. લાખ મંદિર કર તારા, અને મંદિર તો મંદિરને કારણે થાય છે અને મંદિરના ભાવમાં જેને રાગની મંદતા સહેજ પ્રભાવના માટે આવી હોય... સહજ... શુભભાવ છે. સમજાણું? પણ એ દ્વારા આત્મામાં બહુમાન આવતાં કે ઓહો! આ તો સર્વજ્ઞ પરમાત્મા પૂરણ, એવો જ હું સર્વજ્ઞ પરમાત્મા પૂરણ છું. એમ વિકલ્પ દ્વારા બહુ માહાત્મ આવી આ વસ્તુ જ કોઈ ચમત્કારિક વસ્તુ છે જે ચમત્કાર મને કેવળજ્ઞાનની પર્યાયમાં લાગે છે, કે અનંત આનંદમાં સર્વજ્ઞની લાગે છે, એ ચમત્કારિક વસ્તુ જ હું છું એ વસ્તુ જ હું ચમત્કારિક છું. મારો ચૈતન્ય ચમત્કાર ભગવાન ભરેલો એ વિકલ્પ દ્વારા જો અહીં જાય નિશ્ચય કરવા, તો તો કાર્યગત કહેવાય વ્યવહારે પણ વ્યવહારે કાર્યગત છે ને! સમજાણું કાંઈ ?

પણ જો એ વિકલ્પને જ સાચો માને પણ ઈ પણ છે ને... ઈ પણ છે ને... ઈ પણ છે ને... પણ છે તે શું છે પણ તે ? (શ્રોતા : એ સાધન છે) એ સાધન છે કારણ છે એમ નહોતું કહ્યું ત્યાં, કાર્યકારી કહ્યું તું ને. કદાચિત્ કાર્યકારણ પણ છે. છતાં એ કહેવા માત્ર છે. વ્યવહારથી નિશ્ચય થાય એ કહેવા માત્ર કથન છે. આહાહા! આ વ્યવહાર એટલે આ વ્રત પાળે ને અપવાસ કરે ને ઈ વ્યવહારની આંહી વાત નથી. ઈ તો હતો જ ક્યાં એને મિથ્યાદષ્ટિને! એને તો વ્રતે ય કેવા, અને એ કેવા એની વાત આંહી છે (નહીં). અહીંયા તો ભગવાન અખંડ અભેદ ચૈતન્ય પ્રભુ, જેનામાં અનંત અનંત આનંદના કોળા પાકે એવો વેલો, અનંત અનંત કેવળજ્ઞાનનાં કોળા સાકરકોળા પાકે એવો વેલો ભગવાન આત્મા છે. એવા ચૈતન્યને પકડવામાં વિકલ્પ દ્વારા જો ત્યાં જાય અંદરમાં, તો તો એને વ્યવહારે કાર્યકારી કહેવામાં (આવે), પણ એ રાગને અને ભેદને સર્વસ્વ માની સાચું માની, સત્ય માની અટકીને રહે, ઉલટો કાર્ય કરવાનું રહી જાય અને ઉલટે રસ્તે ચડી જાય. સમજાણું કાંઈ ? સમજમેં આતે હૈ ?

આ બાત સમજનેકી હૈ, બાકી દૂસરી તો ઠીક જાનનેકી બાત હૈ. આ પ્રયોજનભૂત બાત હૈ. આહાહા! જુઓ, એ વસ્તુ આમ જ છે. વ્યવહારથી જ સમજાય છે. વ્યવહારથી બેહે(બેસે) છે માટે વ્યવહારનું જોર આપ્યું. દોડ જો રાગની મંદતા ને વિકલ્પ ને શુભભાવ, અટકીને મરી જઈશ. હાથ આવશે નહીં. એ પગથીયું છોડીને અંદર જવા માટે વચ્ચે આ એક વાત આવે છે પણ આવે એને તું સાચું માની લે, તો તો ઊલટું બહિર્મુખ દષ્ટિ પુષ્ટિ થતાં, અંતર્મુખ દષ્ટિ થશે નહીં. “એ જ વાત ‘શ્રી પુરુષાર્થસિદ્ધિઉપાય’માં કહી છે લ્યો....” પુરુષાર્થસિદ્ધિ, અમૃતચંદ્ર આચાર્ય મહારાજ. જે સમયસારના કર્તા કુંદકુંદઆચાર્ય દેવ નગ્ન દિગંબર સંત ભાવલિંગી, એમના પછી હજાર વર્ષે થયા અમૃતચંદ્ર આચાર્ય મુનિ સંત ભાવલિંગી પરમેશ્વર. પરમેષ્ઠી આચાર્ય પરમેશ્વર, એ વનમાં કળશો લાખે છે એમાં એક

પુરુષાર્થસિદ્ધિઉપાય ગ્રંથ બનાવ્યો પોતે. એ એના છટ્ટા-સાતમા શ્લોકમાં પોતે અમૃતચંદ્ર આચાર્ય વ્યવહાર અને નિશ્ચયનો જરી ન્યાય સમજાવે છે.

અબુધસ્ય બોધનાર્થ મુનિશ્ચરા દેશયન્યભૂતાર્થમ્ ।

વ્યવહારમેવ કેવલમવૈતિ યસ્તસ્ય દેશના નાસ્તિ ॥૬॥

માળવક એવ સિંહો યથા ભવત્યનવગીત સિંહસ્ય ।

વ્યવહાર એવ હિ તથા નિશ્ચયતાં ચાત્યનિશ્ચયસ્ય ॥૭॥

બહુ શ્લોક ઊંચો છે જુઓ. મુનિરાજ-ધર્માત્મા-સમ્યગ્દષ્ટિ-અનુભવી-ચારિત્રવંત નિગ્રંથ મુનિ, અંતરમાંથી ગાંઠ ગળી ગઈ છે રાગની, અને બહારમાં પણ જેને તદ્દન નગ્ન નિગ્રંથદશા વર્તે છે એવા સંત “મુનિરાજ, અજ્ઞાનીને સમજાવવા અર્થે....” આંહી ભાઈ આ વાત છે અત્યારે. ઓલો વ્યવહારનય જુદો. આ શ્રદ્ધાની અપેક્ષા વાત છે અત્યારે. ધર્મીની ભૂમિકાનો ઓલો છે બારમી ગાથાનો, આંહી તો ફક્ત સમજાવવું છે આને આઠમી ગાથાનો જે લીધો હતો અનાર્થ, એ શૈલી આંહી લીધી છે. આ વાત પાછી બારમી ગાથામાં ખતવી નાંખે છે કેટલાક અત્યારે. સમજાણું કાંઈ? એમ કે બારમી ગાથામાં જે

સુદ્ધો સુદ્ધાદેસો ણાદવ્વો પરમભાવદરિસીહિં ।

વવહારદેસિદા પુણ જે દુ અપરમે દ્વિયા ભાવે ॥૧૨॥

જ્યાં સુધી મિથ્યાદષ્ટિ, ત્યાં સુધી વ્યવહારનો ઉપદેશ એને કાર્યકારી છે એમ કેટલાક અર્થ કરે છે ન્યાં. એમ નથી ત્યાં. ધર્મ ભૂદત્યમસ્સિદો ખલુ, ભગવાન પૂર્ણાનંદ સત્ સત્નું સત્વ આખું આનંદનું સત્વ આખું ચિન્હ છે સમજાય છે? એવા દેહ અને વાણી ને વિકલ્પથી ભાન થઈને પછી એની દશામાં પૂરણતા છે કે કાંઈ ખામી છે એ બતાવવા બારમી ગાથામાં વ્યવહારનયનો ઉપદેશ સમજાવ્યો એના ઊંધા અર્થ કરે છે માળા કેટલાક ક્યાંય! એ દષ્ટિ થયા પછી હજી એને શુદ્ધતાના અંશો વધે છે, અશુદ્ધતાના ઘટે છે. અશુદ્ધતાના વર્તે છે એને જાણવા માટે કહે છે, જુઓ, આ છે એમ બરાબર જાણજે.

વ્યવહારનયનો વિષય ક્યાં ક્યાં ચોથે, પાંચમે, છઠ્ઠે દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રની શ્રદ્ધાનો રાગ, શુદ્ધતાના અંશો વધે એને ઘણા અંશોને લક્ષમાં લેવું એ વ્યવહાર. અશુદ્ધતા ઘટે એને જાણવું અને અશુદ્ધતા દયા, દાન, દેવ, ગુરુ, શાસ્ત્રની ભક્તિનો રાગ વર્તે તેને જાણેલો પ્રયોજનવાન છે એમ ત્યાં કહેવામાં આવે છે. આંહી તો હજી સમજાવવું છે પહેલું. અજ્ઞાનીને

સમજાવવાની વાત છે. ત્યાં ઓલા બારમી ગાથા અજ્ઞાનીને સમજાવવા માટે લીધી એમ લખ્યું છે. એક નગ્ન દ્રવ્યલિંગી ય નથી ને એને એવો અર્થ કર્યો છે લ્યો અત્યારે. સમજાણું કાંઈ? અરે! ચૈતન્યની વાત ક્યાં? ક્યાં ગઈ ને શું થયું? ત્યાગી કરીને મરી ગયા સૂકાઈને માળા! નગ્ન થઈને મરી જાય, સૂકાઈ જાય ને ન્યાં ક્યાં ધર્મ હતો એમાં? અઠયાવીસ મૂળગુણ પાળતો હોય નગ્ન થઈને તોય એ ધર્મ નથી. એકવાર આહાર ઊભા ઊભા લે એ પણ ધર્મ નથી. એ તો રાગની ક્રિયા... પુણ્યની ક્રિયા છે. સમજાણું કાંઈ?

એના રહિત દષ્ટિનો અનુભવ થયો, અનંતકાળે નહિ થયેલા અપૂર્વ આત્માની પ્રાપ્તિની ઉપલબ્ધિ થઈ. પછી એને રાગની મંદતા આવ્યા વિના રહેતી નથી. દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રની ભક્તિ, પ્રભાવના, પૂજા, દયા, દાન એવા ભાવ આવે, એને જ્ઞાનીએ જ્ઞાન પોતાનું કરતાં એ છે એમ જાણવું... જાણવું જોઈએ તે પ્રયોજનવાન છે. આદરવું જોઈએ એ પ્રયોજનવાન છે એમ છે નહીં. આંહી બીજી વાત છે. આંહી તો કહે છે કે “મુનિરાજ અજ્ઞાનીને સમજાવવા અર્થે અસત્યાર્થ જે વ્યવહારનય તેને ઉપદેશે છે....” વ્યવહારથી એને ઉપદેશ (આપે છે) હે આત્મા! તું એકરૂપ છો પણ જો આ... તારી જો આ મૂડી. મોટા ગૃહસ્થ હોય તો હોય ને એને, કે ભઈ, આ કરોડનાં હીરા છે, પચાસલાખનું સોનું છે, પચાસલાખની ચાંદી છે, બે કરોડના માણેક છે એમ બધું ભેગું કરીને સમજાવે કે નહીં? આ એમ કરીને તું એક અબજપતિ છો. નરભેરામભાઈ! મોટા ગૃહસ્થની હોય ત્યાં કેટલુંય પડ્યું હોય હવે અબજોપતિને ન્યાં ક્યાં? પાંચ-પાંચ કરોડના કેટલાય હીરા-માણેક ને કંઈક ઢગલા પડ્યા હોય ન્યાં, ધૂળ.. જેમ આ ધૂળ છે તેમ આ ધૂળ પડી હોય ત્યાં, પણ એને સમજાવે કે જો આ બધાનો જો આ માલિક એક.

એમ ભગવાન આત્માને એકરૂપ વસ્તુ છે એ અજ્ઞાની સમજતા નથી એને સમજાવવા કહે છે જુઓ. આ જાણે તે આત્મા. આ જાણે તે આત્મા. વિશ્વાસ કોના અધિકારમાં છે? વિશ્વાસ... વિશ્વાસ ભલે ખોટો. વિશ્વાસ તો કરે તો છે કે નહીં? હેં? માલ લેવા જાય પાંચ હજારનો માલ દાગીનો લેવા જાય તે દાગીનો કાંઈ આમ જ લેતા હશે? અને દાગીનો આંહી મૂક્યો ને પાંચ હજાર આમ મૂકે એમ કરતા હશે? ન્યાં તો પહેલા બે, બેમાંથી એક ઓલો દાગીનો પહેલો આપે. કાં ઓલો રૂપિયા પહેલા આપે કે ના આમ રાખો બરાબર એ... એય એમ નહીં, આમ જેવો દાગીનો એવું આંહી એમ થતું હશે? એટલો તો અજ્ઞાનીને પણ પરમાં વિશ્વાસનો ભાગ વર્તી રહ્યો છે. સમજાણું કાંઈ? કેમ હશે મલૂકચંદભાઈ! કહો. આ નરભેરામભાઈને ખબર ન હોય મોટર વેંચતા હશે પચ્ચીસ-પચ્ચીસ હજારની તે આમ

પાછા લ્યો આ મોટર... એ આ મોટર તને સોંપુ ને પચ્ચીસ હજાર લાવ હાથમાંય એમ થાતું હશે? કાં ઓલો પચ્ચીસ હજાર પહેલા આપે ને કાં પહેલી મોટર એને આપે. એટલો બે માંથી એકને એટલો તો વિશ્વાસ છે કે નહીં? એ વિશ્વાસ નામનો એનામાં ગુણ છે તે અત્યારે ઊંધામાં વર્તી ગ્યો છે. સમજાણું કાંઈ?

વિશ્વાસ તો છે, કહ્યું'તું ને એકવાર. એક જણ હતા તે પ્રશ્ન... તે પ્રશ્ન કરો મહારાજને પ્રશ્ન કરો. તે ઓલો માની માણસ જરી. શું અમને તમે શંકાવાળા માનો છો? અને તમે નિ:સંદેહ છો એમ વળી. સત્તાપ્રિય માણસ એટલે તમે નિ:શંક છો? નિ:શંક કોઈ દી' હોઈ શકે નહીં કહે. નિ:શંક કોઈ દી' હોઈ શકે નહિ ઠીક. સામા બેને વાત હાલતી'તી માંહોમાંહે. મેં કીધું સાંભળો એક વાત મારી, તમે નિ:શંક છો એક વાત કરું તમને. કીધું નવી પરણીને આવ્યા. કો'કની દીકરી હતી. મેળાપેય કોઈ દી' નહોતો. પહેલી રાતે શંકા પડી'તી કે આ મારી નાંખશે મને? અજાણી બાઈ કો'કને ઘરે જન્મી, ક્યાં આવી? પહેલા તો શું હવે આ બધા ફાટયા... ફાટી છે બધી. એકબીજા હારે ફરવા જાય ને ફલાણું થાય ને ઢીંકણું થાય. પહેલું તો હતું કે દી'... એનો બાપ અને મા જઈ આવે પછી બધું માન્ય હતું. મોઢુંય જોયું ન હોય કોણ હતી? સમજાય છે?

આ સત્યાસીની વાત છે, સત્યાસી. એલા પણ કીધું તમને શંકા પડી'તી? એ સોળ વર્ષની ને તમે વીસ વર્ષના. બેય અજાણ્યા અને શંકા પડી'તી કે આ... કેટલાકની રાણીઓ રાજાને મારી નાંખે છે હોં, ઝેર આપે છે એવી શંકા પડી'તી તમને? કેમ પડી નહોતી? તમને ભરોસો હતો કે આ સ્ત્રી મારી ખાસ છે અને મારા વિષયનું રમકડું છે મને મારે નહીં. આવી નિ:શંકતા ઝેરમાં વર્તે છે તમને. અને આત્માના ભાનમાં નિ:શંકતા ન વર્તે એ ક્યાંથી લાવ્યા આ વાત? સમજાણું કાંઈ? આ બહારમાં આવી નિ:શંકતા, જેની સામું જોયેલ નહિ, કોઈ દી' ખબર નહીં, કોણ જાણે આ કંઈ ઝેર આપી દેશે? શું કરશે? ફલાણું કરશે? આ કેવી હશે? ફલાણું હશે થયું'તું? તમને જેમાં રાગ તેમાં તમારો વિશ્વાસ ઊઠી નહોતો ગ્યો, વિશ્વાસ હતો. હેં? બરાબર છે કે નહીં?

એમ ભગવાન આત્મા જે રીતે વસ્તુની પ્રીતિ અને રૂચિ છે એમ ભાન થાય ને એને શંકા રહે, કેમ હશે? કેમ હશે? અરે! હાલ... હાલ. ઊંધા ભાવમાં પણ જ્યાં નિ:શંક જગત વર્તે છે, એ સવળા ભાનમાં તો વીર્ય સવળું અનંતગુણું પડ્યું છે. ઓલામાં તો ઊંધું પડેલું આવી નિ:શંકતામાં વેદે છે. સમજાણું કાંઈ? ઊંધા વીર્યમાં તો વીર્ય ઘટી જાય છે, છતાં નિ:શંક થઈને વર્તે છે. ભગવાન ચૈતન્ય સ્વરૂપ, જ્યાં રાગ અને પુણ્ય વિનાની ચીજ, જેનું

નિ:શંક તો એનું મૂળ સ્વરૂપ છે. કીધું નહિ આ બપોરે ? શું હાલે છે આ ? ઓલા નિ:શંક તો એનું ચિન્હ ને ગુણ છે, લક્ષણ છે એનો આચાર છે. આનંદ અને શુદ્ધ તે હું છું. જ્ઞાનમૂર્તિ હું છું. બાકી ત્રણ કાળ ત્રણ લોકમાં મારી કોઈ ચીજ છે નહીં. લાખ પ્રવૃત્તિમાં ઊભો હોય, ને પ્રૌઢ પ્રવૃત્તિમાં દેખાતો હોય, પણ એને સ્વભાવની નિ:શંકતા અંદરથી ખસતી ન હોય. સમજાણું કાંઈ ?

ભઈ, ઓલાએ દાંત કાઢ્યા હતા વકીલ જરી. વકીલ દાંત કાઢે કે મહારાજ. ઓહોહો ! તમે તો ભઈ ! અમે વકીલ નથી પણ અમે કાંઈક ન્યાયથી તો તમને કહી શકીએ કે નહીં ? હેં ? (શ્રોતા : ધર્મ) ધર્મ ! ક્યાં હવે આ માળા મહારાજે વકીલના જેવા કાયદા કાઢે છે કહે. અમને બોલતા બંધ કરે છે, પણ તમને... લાવો, ના...ના પાડો. તમારો પણ જગતનો અનુભવ છે કે નહીં ? આ તો વળી ભઈ શંકા છે કે નહીં ? નથી, એમ નથી એય વિચાર્યું છે કોણે ? કે એ વખતે શંકા હતી કે નિ:શંક હતા એય કોણે વિચાર્યું છે ? આ તમે વાત કરો છો ત્યારે ખ્યાલ આવે છે ભાઈ. વાત તો સાચી કે અમને શંકા - બંકા કંઈ હોતી નથી.

એમ ધર્માત્મા અને ધર્મના જીજ્ઞાસુઓ પણ જે વાતમાં નિ:શંક થયા હોય એમાં એને શંકા પડે એ ત્રણકાળમાં પડતી નથી. સમજાણું કાંઈ ? આંહી આચાર્ય કહે છે, અરે મુનિરાજ ! ધર્માત્મા સંત મુનિથી નિગ્રંથ મુનિથી વાત ઉપડે છે ને વધારે. ઉપદેશકનું પદ તો મૂળ કેવળીનું છે, અને એના પછી ઉપદેશકનું મૂળ પદ તો નિગ્રંથ વીતરાગી સંતોનું છે. સમજાય છે ? એના નીચે ગૌણપદ ચોથે ને પાંચમા ગુણસ્થાન માટે એને. આ તો નિગ્રંથ મુનિ આહાહા ! વીતરાગતામાં રેલમછેલ... વીતરાગ ભાવમાં તરબોળમાં વીતરાગના અમૃતના સ્વાદ લેવામાં, ઘડીકમાં વિકલ્પ અને ઘડીકમાં આનંદ અને ઘડીકમાં વિકલ્પ ને એકલો આનંદ, એવી દશામાં એ “મુનિરાજ જગતના અજ્ઞાની પ્રાણીને....” પાધરો સમજવા આવ્યો એને બિચારાને આત્મા શું ? કઈ ચીજ સમજતો ય પણ નથી. એને “સમજાવવા અર્થે, અસત્યાર્થ જે વ્યવહારનય....” જુઓ, એને અસત્યાર્થ ઓલાએય અસત્યાર્થ કહ્યો ત્યાંય વવહારોડ્બૂદ્ધ્યો બારમી ગાથામાં... અગિયારમાં.. આંહી અભૂતાર્થ કીધો છે. ત્યાં અભૂતાર્થ આશ્રય લેવા માટે નથી, માટે કહ્યો છે. આંહી વ્યવહાર અભૂતાર્થ સમજાવવા માટે કહ્યો છે. સમજાણું કાંઈ ? અગિયારમી ગાથા, સમયસારમાં કહ્યું કે વ્યવહાર અભૂતાર્થ.

ભગવાન દ્રવ્ય સ્વભાવ ત્રિકાળ, તે ભૂત નામ સત્યનામ સત્ય પરમેશ્વર... સત્ય પરમેશ્વર પોતે છે. એનો આશ્રય કર તો ધર્મ થાય, સમ્યગ્દર્શન થાય, અનુભવ થાય, ચારિત્ર થાય વવહારોડ્બૂદ્ધ્યો. એક સમયની પર્યાય, રાગ, નિમિત્ત બધું અસત્ છે. અસત્

એટલે અવિધમાન છે. અવિધમાન એટલે છે (નહીં) શેમાં? આમાં નથી. એમાં ભલે હો પણ આમાં નથી અને અભેદમાં ભેદ દેખાતો નથી. તેથી તેને એને અસત્યાર્થ કહીને નિષેધ કરાવ્યો છે. આશ્રય કરવા લાયક છે નહીં. આંહી તો ભગવાન આત્મા જે રીતે સ્વરૂપે છે, એ રીતે સમજતો નથી, એને સમજાવે છે. જો ભાઈ! આ માણસ તે જીવ હોં... આ વિચાર કોણ કરે છે? વિશ્વાસ કોને આવે છે? તને વિશ્વાસ કોઈ ચીજમાં છે? કહે હા. મારા દીકરા ઉપર બહુ વિશ્વાસ, મારી બાયડી ઉપર બહુ વિશ્વાસ. એ વિશ્વાસ કોની પર્યાય છે? શું છે ઈ? ઈ વિશ્વાસ જડમાં હોય? જડને હોય? જડને ન હોય વિશ્વાસ કે જડ છે એમ વિશ્વાસ હોય આત્માને. પણ જડમાં વિશ્વાસ ન હોય. વિશ્વાસની શક્તિ અને વિશ્વાસનું કાર્ય જડમાં હોઈ શકે નહીં. એને વિશ્વાસ ઓહો!

એમ જગતના પદાર્થો આ બાયડી છે, છોકરા છે, બહુ હારા(સારા) પાક્યા છે. મારા છોકરા આવા હારા(સારા) બાયડી હારી(સારી). બધાને ઘરે છે પણ મારા ઘર તો જુદી જાતના એમ વિશ્વાસ છે કે નહિ તને? કહે હા, કે ઈ વિશ્વાસ બહારનો છે? એ વિશ્વાસ ક્યાં રહે છે? કહે અંદરમાં. તો એ વિશ્વાસનો ધરનાર તે આત્મા છે. એ વિશ્વાસનો ધરનાર તે... એમ એને સમજાવવા, અજ્ઞાનીને નિશ્ચય સમજાવવા, આ વ્યવહાર ભેદ પાડીને સમજાવે છે. નેમચંદભાઈ! “મુનિરાજ અજ્ઞાનીને સમજાવવા અર્થે અસત્યાર્થ જે વ્યવહારનય તેને ઉપદેશે....” આ અસત્યાર્થ છે હોં મનુષ્યનું આદિ કહ્યું ને ભાઈ ઓલા ત્રણ બોલ. મનુષ્ય જીવ, નારકી જીવ... ખરેખર તો અસત્યાર્થ છે. એમ રાગ, વ્રતના નિયમને ભેદ પાડીને સમજાવ્યો મોક્ષ માર્ગ, એ પણ ખરેખર અસત્યાર્થ છે. સમજાણું કાંઈ? એમ એ... એ ખરી વસ્તુ નથી.

એમ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર ગુણ-પર્યાય ભેદથી સમજાવ્યો ન્યાં ભેદ નથી. એ તો એકરૂપ વસ્તુ આ તો લગડી છે. ચૈતન્ય લગડી છે એકરૂપ. પણ એક લગડીને ક્યાંક બતાવવી કે જુઓ આ પીળી ધમરખ આ... આ આવા આકારવાળી તે આ... ગોળ આકારવાળી તે આ. ફલાણી છાપવાળી કાંઈ છાપે હશે કે નહિ લગડી-બગડીમાં? છાપ હોય અંદર. આવે છે ને હેં? છાપ હોય લ્યો એક રૂપિયાભારની આવે છે લગડી. રૂપિયાની આવે, પાંચ રૂપિયાની આવે, દસની આવે છે કે નહીં? આંહી રૂપિયા-રૂપિયાની લગડી આવે, ને આંહી મૂકે, ને પગે મૂકે, ને ત્યારે જોઈએ કે આ લાગે, લગડી લાગે છે. કહો સમજાણું કાંઈ? એક એ લગડીને ઓળખાવવી હોય તો ફલાણાની છાપ ને આવી પીળી ને આવી ફલાણું ઓળખાવાય, ન્યાં તો છે તે છે. એક હારે (સાથે) છે. એમ ભગવાન ચૈતન્ય લગડી એને સમજાવવા માટે જ્ઞાનીઓએ ભેદ પાડીને એને સમજાવ્યું મુનિરાજે.

“પરંતુ જે કેવળ વ્યવહારને જાણે છે....” જુઓ હવે જરી... જે એકલા વ્યવહારને જાણે પણ ઓલા સમજાવવા માટે કલ્પો ન્યાંથી ખસેડીને પરમાર્થ સમજાવવા માટે હતો એને ઠેકાણે “કેવળ વહેવારને જાણે....” બસ મનુષ્ય તે જીવ, નારકી જીવ, જ્ઞાન એક ગુણ રૂપ આખો જીવ એમ ભેદને જ આખું સ્વરૂપ માની વ્યવહારને જાણે અથવા રાગ, વિકલ્પ આવે, જુઓ બરાબર દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રની ભક્તિ સાચી આવે પહેલી, અને એ વિના આત્માનું ભાન થાય નહિ માટે વિશ્વાસ કર સાચા દેવને, ગુરુને ઓળખ. ત્યાં ઓલો માને કે ઈ જ કાંઈ સાચી વસ્તુ લાગે છે. ઈ જ કાંઈ સાચી વસ્તુ (લાગે છે), પણ એ તો માન્યતાનો રાગ પહેલો આવે છે એને તું માનીને બેસી જા. અજ્ઞાની વ્યવહારને જ માની બેઠા છે. કેવળ વ્યવહારને જાણે છે. જુઓ, આવી ગાથા કેવી ટોડરમલે ગોતીને મૂકી છે. હેં? આહાહા!

ઓલી વાત ન મૂકી, વવહારોઽમૂદત્યો મૂકી ભાઈ, પણ બારમી ન મૂકી જરી. કારણ એને અત્યારે જરી વ્યવહાર સમજાવવા માટે પૂરતો એટલું એટલે કહેવું છે એને. “કેવળ વ્યવહારને જાણે છે....” એકલા નિમિત્તોને જ ઓળખે છે. એકલા દયા, દાનના રાગને ઓળખે છે કે ગુણ-ગુણી વસ્તુ અભેદ છે એના એકલા ગુણભેદને જ જાણીને બેહી(બેસી) રહ્યો છે એમ. “તેને તો ઉપદેશ આપવો જ યોગ્ય નથી....” આહાહા! “એને તો ઉપદેશ આપવો જ યોગ્ય નથી....” લાયક નથી. અમે સમજાવવા માંગીએ છીએ વ્યવહાર દ્વારા, એને ઠેકાણે તું વ્યવહારને જ સાચું સ્વરૂપ માનીને બેઠો છો, તને સમજવાની લાયકાત જ તારામાં નથી. સાંભળવાની લાયકાત નથી એમ કહે છે જુઓ. આહાહા! શ્રોતા કેવા હોય એ બતાવે છે શેઠિયા! હેં? અરે ભગવાન! પરમેશ્વર પદ તારું એ તને સમજાણું ન હોય એથી ભેદ પાડીને સમજાવીએ.

વિકલ્પ આવે, આવ્યા વિના રહે નહીં. જો જરૂરિયાત છે, જરૂરનો છે કે નહીં? જરૂરનો ઈ માથે જોર આપે. આંહી તો ઘણાં અનુભવ થાય છે ને ઘણાં માણસો ભણી ગયા છે ને! એક જણો કહે જરૂરિયાતનો છે કે નહિ? વિકલ્પ જરૂરિયાતનો છે, બાપા, આવે છે ભાઈ! શું તારે જોર દેવું છે, કેટલું દેવું છે? એ આવે છે ઈ અંદરમાં સમજવામાં જવા માટે લપસણું પગલું છે ઈ. સમજાણું? ન્યાંથી ખસીને આંહી જાય તો, નહિતર આંહીથી ખસીને ન્યાં ને ન્યાં પડ્યો લપસણું જાય ચોર્યાશીના અવતારમાં. સમજાણું કાંઈ? કહો ભીખાભાઈ! સત્ય છે? જુઓ “પણ કેવળ વ્યવહારને જાણે છે....” (શ્રોતા : આમાં તો એવી વાત આવી કે દઢ થાય છે) ના...ના કેવળ વ્યવહારને જાણે છે કે ઈ સમજાવવાની વાતથી આ મને વિકલ્પ આવ્યો, અને આ સમજાવે માટે સમજી જઈશ. કહો સમજાણું કાંઈ?

વસ્તુ તો એવી નિરાલંબી ચીજ છે. આવ્યું છે ને આપણે સમોવશરણમાં નથી આવતું? નથી આવ્યું? મૂક્યું છે ને ભાઈએ પંડિતે આ, 'જેવું નિરાલંબ આત્મદ્રવ્ય એવો નિરાલંબ જિનદેહ'. આમ ભગવાન સમોવશરણમાં નિરાલંબ શરીર સહિત નિરાલંબ હોં. નિરાલંબન બધાએ પરમાણુ અને બધા આત્માઓ. કોઈ કોઈને આધાર ક્યાંય (નહિ), પણ ઓલો નજીકતા પણ દૂર થઈ ગઈ આમ. સિંહાસનથી એમ નજીકતા પણ આમ દૂર થઈ ગઈ. નિરાલંબ ભગવાન બિરાજે સમોવશરણમાં અદ્ધર હોં, સિંહાસનને અડે નહિ ન્યાં શરીર એનું. દંડકોટિનું છે અદ્ધર આમ પડ્યું હોય, દેહ છતાં અદ્ધર. 'જેવું નિરાલંબી આત્મદ્રવ્ય તેવો નિરાલંબી જિનદેહ', એ સમોશરણની સ્તુતિમાં આવે છે. એવા નિરાલંબી સબ દ્રવ્ય, પણ આ તો પ્રગટ થયેલી દશાનું વર્ણન કરતાં એમ કહ્યું.

આંહી કહે છે ભગવાન આત્માને આલંબન વિકલ્પનો આવે સમજાવવા માટે, સમજાણું? આમ ભગવાન આમ બિરાજતા હોય મૂર્તિ ..... જો ભાઈ! ધ્યાન કર, તું લક્ષ કર. કેવળજ્ઞાનની મૂર્તિ આમ થંભી ગઈ છે ઈ ભગવાન છે આ. હલતા નથી, ચાલતા નથી જેમ જ્ઞાતા-દૃષ્ટા લોકાલોકને જાણવાના પર્યાયમાં ઘૂંટાઈ રહ્યા છે, પરિણામી રહ્યા છે એમ કહે એમ તું જો. ત્યાં ન્યાંય જ બેહી(બેસી) રહે કે આનાથી પમાશે અને આનાથી પમાશે. સમજાણું કાંઈ? તો એ વ્યવહારને સમજનારા "એકલા વ્યવહારને જ જાણે છે તે તો ઉપદેશ આપવાને યોગ્ય જ નથી...." ઓહોહો! આચાર્યો આટલા નિષ્ઠુર! કોઈ એમ કહે લ્યો. કેટલા પ્રશ્નો ઉઠ્યા'તા બધા કે આટલા બધા આચાર્ય બેદરકાર જગતના? કાંઈ કડ્ડણા નહિ જગતના જીવની? કે વ્યવહારને જે માનનારા ઉપદેશને લાયક નથી. જે વ્યવહાર છોડાવી વ્યવહાર દ્વારા નિશ્ચય સમજાવવા માંગીએ છીએ, ત્યાં તું વ્યવહારને જ પકડીને બેઠો એ વ્યવહાર... એ વ્યવહાર આવે છે કે નહિ વચ્ચે કહે છે કે નહીં? તું સમજવાને લાયક જ નથી. નિશ્ચય વસ્તુ શું છે? એ પરમાર્થે ભગવાનનો સત્ય માર્ગ શું? એ સમજવાને લાયક નથી. વ્યવહારના ઉપદેશને લાયક નથી.

આંહી તો ના પાડી. "ઉપદેશ આપવો યોગ્ય નથી...." લે. "ઉપદેશ આપવો યોગ્ય નથી...." આહાહા! જે વાત ખસી જવાની છે એના ઉપર જોર દેનારા, વ્યવહારને જ એકલા માનનારા, વસ્તુ આખી અખંડ પ્રભુ ચૈતન્ય ભિન્ન નિર્વિકલ્પ આનંદકંઠ છે. એમાં જવા માટે વિકલ્પ આવે, આવ્યા વિના રહે નહીં. એ દ્વારા જા-સમજ એમ કહેવામાં આવે. પોતાને પણ એ દ્વારા પ્રયોજનમાં આવ્યા વિના રહે નહીં. પણ એને જ માનીને બેહે (બેસે) કે જો આવ્યું કે નહીં... આવ્યું કે નહીં. એના વિના હાલે(ચાલે)? એના વિના હાલે?

વિકલ્પ વિના થાય નહિ ને વિકલ્પ વિના વિકલ્પથી થાય નહિ, એમ કહીને જોર ત્યાં આપે. વિકલ્પ વિના થાય નહીં. હવે સાંભળને! એ તો વિકલ્પ ન્યાં હોય છે ખરો, પણ એના વિના થાય નહિ એનો અર્થ? એને છોડીને ન્યાં જ એ માટે કીધું કે એ આવે ને એ દ્વારા થાય છે. બાકી થાય છે તો એના વિના. બાલચંદ્રજી! વિકલ્પ દ્વારા નહીં. આહાહા! આંહી તો હજી દયા, દાન ને વ્રત ને ભક્તિ ને પૂજા, બ્રહ્મચર્ય પાળ્યાં અને એનાથી ધર્મ થઈ ગયો, અને એનાથી હળવે હળવે થાશે. ધૂળમાંય નહિ થાય. સમજાણું કાંઈ? માથા ખાંડણીયામાં બિલકુલ કૂટાઈ જશે.

ભગવાન ચૈતન્યનું તત્ત્વ જે અખંડ છે, એને સમજાવવા સંતોએ અજ્ઞાનીને ભેદ પાડીને સમજાવ્યો, એને ઠેકાણે એ ભેદને જ આખી વસ્તુ માની લે, રાગને જ આખી ચીજ માની લે, નિમિત્તથી જ થાય એમ આખું સર્વસ્વ આરોપિતમાં અણારોપ માની લે એને તો ઉપદેશ આપવો જ યોગ્ય નથી. આહાહા! એટલે એ નહિ સમજે. આવ્યું તું ને એક ફેરી. મુનિઓ ઉપદેશ આપતા હોય કે વચનગુપ્તિ ણ્ણંતે જીવે કિં જણી વચનને ગોપવાથી શું થાય લાભ? કે એક તો બહારથી વિકલ્પ હટી જાય. અંતરમાં ધ્યાન કરવા તરફ એનું વલણ વધારે જાય. એમ જ્યાં ઉપદેશ ચાલતો હોય ત્યાં ઓલો આવે તો ... ‘મહારાજ, તમે વચનગુપ્તિનો લાભ બતાવો અને તમે તો બોલો છો માટે તમે...’ આ તો પોથી માંયલા રીંગણા લાગે છે.

પોથી માંયલા સમજતે હૈ કે નહીં? શેઠિયા ઓ બ્રાહ્મણની વાત નથી આવતી? એક બ્રાહ્મણ છે એક બ્રાહ્મણ કોઈ, એમ કે રિંગણા ન ખવાય, સમજાય ને રીંગણામાં આમ થાય. હૈ? કથામાં આવી’તી વાત. રીંગણા ન ખવાય. એના ટોપ હોય ને રીંગણાનો ટોપો ઉપર એમાં જીવાત બહુ હોય. ટોપો હોય છે ને ઈ ઘોળો કાળો ને સમજાણું? એ રીંગણા હોય છે ને રીંગણા, બેંગન... એ એમાં ટોપો હોય છે. વિચારમાં અટક્યો એટલે કારણ હશે બીજું સમજાણું? એ રીંગણા સંબંધીનું કારણ હતું. એમાં ઓલો ટોપો છે. એમાં ઓલા જીવાત હોય છે. એટલે ઓલો કહે ખવાય નહીં. રીંગણા ખવાય નહિ એમ કહેતો’તો ઓલો. સવારે જ્યાં એની ગોરાણી આવી એની સ્ત્રી એ રીંગણા લઈ આવજે શેર-સવાશેર... પંડિતજી કાલ ના પાડતા’તા ને? એ પોથી માંયલા રીંગણા. પોથીમાં લખ્યા એ રીંગણા ન ખવાય, આ રીંગણા ખવાય. સમજાણું કાંઈ? કહો સમજાણું?

“કેવળ વ્યવહારને જાણો....” સમજાણું? આ “એને તો ઉપદેશ આપવો જ યોગ્ય (નથી)....” તમે કહેતા’તા ને વ્યવહાર નહોતો તમે ના પાડતા, આ વચનગુપ્તિનું કહ્યું પણ સાંભળને બાપા, એ પોથીમાંના રીંગણા નથી. એ સમજાવવા ટાણે, એના સ્વરૂપને

એમ સમજાવાય, એને એવો વિકલ્પ આવે, પણ અભિપ્રાયમાં એમ છે કે વાણી પણ બંધ થાય એટલે વાણી બંધ કરવી નથી પણ એના તરફનો વિકલ્પ પણ ઘટીને સ્વરૂપમાં ઠરે, અને ધ્યાન અંતર થવાનું સાધન બને, માટે વચનગુપ્તિનું આ ફળ એનું સ્વરૂપ સમજાવા માટે આ કહ્યું. ત્યાં ઓલો વળગે... એમ વ્યવહાર સમજાવવામાં આવે ત્યાં ઓલો વળગે કે જુઓ વ્યવહાર આવ્યો કે નહીં? આવ્યો કે નહીં? દીપચંદ્રજી! સમજમેં આતા હૈ? આયા કે નહિ વ્યવહાર? ભઈ આયા હવે શું તારે જોર કેટલું દેવું છે તારે? સમજાશું?

કેવળ વ્યવહારને જાણે તેને તો ઉપદેશ આપવો યોગ્ય નથી. કેટલી વાત કરે છે ઊંચી જુઓ. અમૃતચંદ્ર આચાર્ય મુનિ જંગલમાં વસતા આનંદકંદમાં ચારિત્ર્યમાં ઝૂલતાં શાંતિના શેરડે એ સ્વાદ લેતા. શેરડીને ચૂસે ને જેમ રસ આવે ને! એમ ભગવાન આત્માને ચૂસે એકાગ્ર દ્વારા આનંદના સ્વાદમાં લાખ્યું. અરે જીવો! વ્યવહારથી અમે તમને સમજાવીએ અને જો વ્યવહારને પકડશો ને વ્યવહાર કેવળ એક તમને સર્વસ્વ થઈ જશે, અમારા ઉપદેશમાં જે વસ્તુ કહેવાની છે એ રહી જશે. અમારે વ્યવહારને વ્યવહાર તરીકે સમજાવવો નથી વ્યવહાર દ્વારા નિશ્ચયને સમજાવવો છે એને ઠેકાણે તમે વ્યવહારને સમજીને બેસી જશો (તો) સમ્યગ્દર્શન નહિ થાય, ધર્મ નહિ થાય અને વ્રત ને તપ તો ત્રણકાળમાં સમ્યગ્દર્શન વિના હોઈ શકે નહીં. સમજાશું કાંઈ?

“વળી જેમ કોઈ....” દાખલો આપે છે જુઓ આચાર્ય “જેમ કોઈ સાચા સિંહને ન જાણતો હોય....” સાચો સિંહ હોય ને સિંહ! એને ન જાણતો હોય “તેને તો બિલાડું જ સિંહ છે....” કોઈક ઓળખેને આ એની મા ઓળખાવતી હોય, મીંદડી નીકળી ને ઓલા ટપકાં-બપકાં હોય ને આ ચટ્ટા પટ્ટા. જો એ છોકરા, જો આ જો સિંહ આવો સિંહ હોય, જો આ સિંહ... જો આ સિંહ એમ કહે. આવો સિંહ હોય એમ કહે હોં, આમા હોયને ઓલા રૂંવાટા પણ હોય મૂંછોના એના જેવો સિંહ આવ્યો. ચટ્ટા પટ્ટા મોટો મિંદડો હોય સરખો જંગલનો. જુઓ આ સિંહ જુઓ, સિંહ જેવું છે એ મિંદડાને સિંહ માની લે, છોકરાએ જોયો ન હોય. કીધું તું ને એક ફેરી કુવાડિયામાં, કુવાડિયા... કુવાડિયા છે ને કુવાડબાગ ન્યાં નિશાળમાં ઊતરેલા. એક મગરમચ્છ... આ મગરમચ્છ શું? આ મચ્છર છોકરાને સમજાવવા મચ્છર ચીતરેલો માસ્તરે. અમે ન્યાં જોયેલો હતો મચ્છર... મચ્છર હોય ને? તે આ મોટો આવડો... આવડો કાઢેલો આવડો. મચ્છર આમ ટાંગા, પગ, મોઢું મચ્છરનું.

એમાં એક છોકરાને સમજાવ્યું જો મચ્છર આવો હોય, એમાં એક આવ્યો ગામમાં હાથી. એટલે એ માસ્તરે આ તે દી' નહોતો સમજાવ્યો ઈ આ મચ્છર. ઓલા ટાંગા

લાંબા, અરે ભગવાન ! અરે બાપુ ! તને તો મચ્છરનું નાનું રૂપ... નાનું રૂપ પકડાય નહિ એથી લાંબા ટાંગા બતાવી મોઢું પહોળું બતાવી ને એના રૂંવાટા આમ ઝીણાઝીણા અંદર હોય એને એ મોટા કરી કરીને તને એનું રૂપ બતાવવા કહ્યું તું. એનું ... સમજાણું કાંઈ ? એને તું પકડી બેઠો કે આ તો આ... ત્યાં ઓલો હાથી ચાર પગ ને સૂંઢ ને પૂંછડું ને આમ આહા ! અરે છોકરા એ મચ્છર નહીં. ત્યારે ? આ તો હાથી. પણ સાહેબ તમે આવડા પગ ચીતર્યા. એ તો તને નાનામાંથી મોટો સમજાવીને એના અવયવોનો ખ્યાલ માટે સમજાવ્યું તું પણ ત્યાં પકડયો અવયવો જ આવડા હશે હાથીનાં જેવા.

નેમચંદભાઈ ! એમ સિંહને જાણતો ન હોય તેને તો મિંદડું... મિંદડુ સમજતે હૈ ને ? બિલ્લી... બિલ્લી ઈતની હોય “તેનેતો બિલાડો જ સિંહ છે....” મિંદડીને સમજાવવા ગ્યા એમ અજ્ઞાનીને સમજાવવા ગ્યા. કીધું હવે આ રાગની મંદતા, જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર એવા ભેદ પાડીને તને સમજાવીએ છીએ કે આ આત્મા. ત્યાં એ મિંદડી જેમ સિંહ થઈ ગઈ, એમ અજ્ઞાનીને વ્યવહાર સાચો થઈ ગયો. એ વ્યવહારમાં અટક્યો ને પરમાર્થમાં ગ્યો નહીં. સમજાણું કાંઈ ? ક્યાં કોણ પણ આ માથાકૂટ કહે છે કરે ? આપણે તો કરવા માંડોને મુઠ્ઠીયું વાળીને કંઈ ધર્મ... પણ ક્યાં હજી ધર્મ ક્યાં કરાય ? કઈ ચીજમાં કરાય ? એ ચીજ ક્યાં છે ? કેવી છે અને કેવી રીતે સમજાય ? એના ખબરું વિના ક્યાં ઠરીશ ને ક્યાં ગરીશ સમજાણું ? ક્યાંય ક્યાં ગૂમ થાઈશ ? કારણ ગૂમ થવાની ચીજ અંદર બીજી છે. એને ખબર ન મળે અને એકલા વ્યવહાર-વિકલ્પ ને બહારમાં આમ... આમ ફાંફા માર્યા કરે, ગોત્યા કરે ન્યાં હાથ લાગે એવું (નથી).

“જેમ કોઈ સાચા સિંહને ન જાણતો હોય તેને તો મિંદડું જ સિંહ છે તેમ જે નિશ્ચયને ન જાણતો હોય....” જ્ઞાનાનંદ મૂર્તિ અભેદ અખંડાનંદ સ્વરૂપ છે એને તો ન જાણે “તેને તો વ્યવહાર નિશ્ચયપણાને પ્રાપ્ત....” એ વ્યવહારથી થાશે... વ્યવહારથી થાશે. વ્યવહાર કારણ છે નિશ્ચય કાર્ય... એમ કરીને સાચું કારણ માનીને, વ્યવહાર પણ એક સાચું કારણ (છે). જેમ નિશ્ચય સાચું કારણ ને વ્યવહાર પણ સાચું કારણ છે એમ માનીને બેહે(બેસે), તો એ નિર્વિચારી પુરુષ છે, એને ધર્મનું ભાન નથી. “વ્યવહાર જ નિશ્ચયપણાને પ્રાપ્ત થાય છે....” સમજાણું કાંઈ ? આ ફેરે વળી આ અધિકાર આવ્યો. આ ઝાઝા મહોત્સવમાં. વ્યવહાર-નિશ્ચયનો અધિકાર બહુ સરસ હતો. સમજાણું ? વસ્તુ સ્થિતિ.

પરમ સર્વજ્ઞ પ્રભુ જૈન પરમેશ્વર પરમ ઈશ્વરતા જેને પૂરણ પ્રગટી એવા જૈન પરમેશ્વર. વાણીમાં વ્યવહાર દ્વારા નિશ્ચયને સમજાવે એવું એને દિવ્યધ્વનિમાં પણ આવે.

સમજાણું? આવે એક હારે(સાથે) પણ ઓલા સમજનારની યોગ્યતા પ્રમાણે સમજાય તો એવું એમાં બધુંય આવે, ચારેય અનુયોગ આવે એમાં. એમાં સમજનારને એમ થઈ જાય કે જુઓ, ભગવાન કહે છે કે દિવ્યધ્વનિથી ધર્મ સમજાય. દેશનાલબ્ધિ પામે એ સમજાય એ સમજે. દેશના સાચા જ્ઞાની પાસેથી મળવી જોઈએ અને એ મળે તો એને આત્માનું જ્ઞાન થાય. ત્યાં સમજી જ બેહે(બેસે) કે દેશના મળી એટલે જ્ઞાન થઈ ગ્યું. સમજાણું કાંઈ? એમ માની બેહે(બેસે) તેને વ્યવહાર જ નિશ્ચય થઈ પડ્યો. મિંદુનું સિંહ થઈ પડ્યું. સાચો સિંહ તો એકકોર! “એમ વ્યવહાર જ નિશ્ચયપણાને પામ્યો....” સમજાણું આમાં કાંઈ? મોટો અત્યારે ગોટો. શાસ્ત્રનાં નામે, વ્રત ક્રિયાને નામે, એવા ઊંધા અર્થો ને ઊંધી કથનપદ્ધતિ ચાલી છે, કે સત્ય તો ક્યાંય એકકોર પડી રહ્યું.

આંહી આચાર્ય કહે છે જુઓ, આ વાત નવસો વર્ષ પહેલા અમૃતચંદ્ર આચાર્ય મહારાજ, ‘પુરુષાર્થસિદ્ધિઉપાય’ એટલે કે પુરુષ એવો આત્મા એની સિદ્ધિનો ઉપાય, એને બતાવવામાં આ લીધું, કે વ્યવહારથી અંદર જાય તો એ વ્યવહારભેદથી સમજાવ્યું... સમજ્યું એમ કહેવામાં (આવે) એ પુરુષાર્થસિદ્ધિ એટલે આત્માની સિદ્ધિનો ઉપાય છે. પણ વ્યવહારને જ આખું માની લે તો પુરુષાર્થસિદ્ધિ ઉપાય એને હાથ આવતી નથી. સમજાણું કાંઈ? ઘણીવાર કર્મ જેમ આવે, એકકોર વાત આવે. આત્મા ધર્મ સમજે, સમ્યક્ પામે ત્યારે ત્યાં દર્શનમોહનો ઉદય સ્વયંમેવ મટે. સ્વયંમેવ મટે, દર્શનમોહ મટે એટલે આંહી જ્ઞાન થાય. ઓલો વજન શું આપે? ન્યાં કર્મ સ્વયંમેવ મટે ત્યારે આંહી જ્ઞાન થાય પણ આંહી કહે છે કે આંહી... આંહી થાય એટલે ન્યાં સ્વયંમેવ મટી ગયેલો હોય એમ સમજવા માંગે ત્યાં ઓલા અર્થ ઈ લઈને બેહે(બેસે). મોટા વાંચનારા હો, સેંકડો વરસથી. એ સેંકડો એટલે ઘણા વરસથી. સમજાણું કાંઈ? વાંચી વાંચીને કાઢે જુઓ, આમાં કે કર્મ ઉપશમ, ક્ષય, પામે તો ધર્મ પામે. કર્મમાં ઉઘાડ કાંઈક થાય તો જ્ઞાન ઉઘાડ થાય. એલા, એમ ઊંધું રહેવા દે ને! એ તો નિમિત્તથી સમજાવ્યું હતું. ત્યાં એમને કે એનામાં કાંઈક થાય તો મારામાં... પણ તારામાં ઉઘાડ થાય તો ત્યાં એ થયા વિના રહે નહીં. આહાહા!

એની પ્રભુતા સમ્યગ્દર્શનમાં કઈ રીતે છે એને સમજાવવા ભેદ પાડીને કથન કર્યા (છે) આંહી તો ઈ કર્યા. ઓલો વ્રત ને નિયમ ને દયા ને દાન એ વ્યવહાર છે ત્યાંથી સમજાવશે. એનાથી સમજાવ્યું છે એમે ય આંહી નથી. એ તો છે ય નહીં. કે ના, તારા દયા, દાન, વ્રત ને ભક્તિના પરિણામ થયાં માટે હળવે હળવે ન્યાં સમકિતી એના વડે થાય, એમ તો છે જ નહીં. આ તો અંદર વસ્તુને સમજણની એકતા થવા પહેલાં, સમજણની એકતા થવા

પહેલાં, સમજણના ભેદના વિકલ્પો દ્વારા તેને સમજાવાય છે. ભારે વાતું!

ધીરૂભાઈ! એકવાર સત્ય કેમ છે એની એના લક્ષમાં, નિર્ણયમાં, વીર્યમાં, શ્રદ્ધા શક્તિમાં, જ્ઞાનશક્તિમાં, વીર્યશક્તિમાં યથાર્થતા ન આવે તો યથાર્થ વસ્તુની પ્રાપ્તિ તરફ જશે શી રીતે? સમજાણું કાંઈ? હજી યથાર્થશક્તિ શું છે, એનું કાર્ય કેટલું છે શ્રદ્ધાનું, જ્ઞાનનું, વીર્યનું કાંઈ ખબર ન મળે અને અમે સમકિતી છીએ ને આ વ્રત-તપ કર્યા એટલે સમકિત હોય તો જ વ્રત-તપ થાયને! બાલચંદ્રજી! એ વ્રત, તપ કોને હોય? સમકિત પછી. ત્યારે વ્રત, તપ અમારે વ્રત ને તપ તો છે અને સમકિત તો આવી ગયું હેઠે જ હોય. (શ્રોતા : ...) હેઠે હોય એટલે ન હોય એમ. હતા કે દી' તને! હજી ભાન સમ્યક્ થયું એટલે તો એનું ભાન થઈ ગયું. પરમેશ્વર થવાની તૈયારી થઈ ગઈ. પરમેશ્વરના ભણકાર વાગ્યા. ભવના ભણકાર ગ્યા. સમજાણું કાંઈ? એવા તત્વના ભાન માટે, વ્યવહાર સમજાવવા માટે આવે એને એમ કહેવાય, બાપુ સમજો. પરિચય કરો થોડો, એમ ને એમ તમે...

શ્રીમદ્ એક ફેરી બેઠા'તા. શરીરને બરાબર ઠીક નહોતું. વૈદે કહેલું બહુ બીજા હારે બોલવું નહીં. એકલા બેઠા ને એક જણો આવીને બેઠો. કહે એમ તમે વ્યવહારને ઉથાપો છો? પાઘરો પ્રશ્ન કર્યો આવીને. તમે વ્યવહાર... મહાવીરે કહેલા વ્યવહારને તમે ઉથાપો છો? ભાઈ! મહાવીરે કહેલા વ્યવહારને અમે ઉથાપતા નથી. જરી પરિચય કરો તો સમજાય આટલું બોલ્યા. લાલચંદ્રભાઈ! ઓલા કહે તમે વ્યવહારને ઉથાપો છો? ઈ ઘણું કરીને આ જ હતા ત્યારે ઓલા નહીં, બારોટ આવે છે બારોટ ગુજરી ગયા ને ન્યાં ઓલા ભગવાન પાંહે(પાસે) વાત કરતા, વડવામાં નહોતા વૃદ્ધ ગિરધર... ગિરધર, હા ગિરધર. ઘણું કરીને ઈ જ હતા, ઘણું કરીને ઈ જ ગયેલા ઈ જ. ઓલા કઠોર કઠોર કેવું હા એક જ ગામ ન્યાં ગયેલા. (શ્રોતા : ...) ન્યાં ગયેલા એટલે ઓલાએ પૂછ્યું. એ તો ગુજરી ગયા ને ગુજરી ગયા? એણે શ્રીમદ્ને ... પેલા તો ભડકીને બધા ગયેલાને કે આ બધો વ્યવહારની વાત કરે છે. વ્યવહાર ઉથાપે છે... વ્યવહાર ઉથાપે છે, વ્યવહાર ઉથાપે.

તમે વ્યવહારને ઉથાપો છો? એટલે કહે ભાઈ, ભગવાન મહાવીરે કહેલો વ્યવહારને અમે ઉથાપતા નથી. છે એમ અમે જણાવીએ છીએ, પણ કંઈ નહીં. થોડો પરિચય કરો તો સમજાય. લ્યો, બીજું શું કહેવું ત્યારે એને? એ બધા વ્યવહાર વાક્ય થયા. પરિચય કરો તો સમજાય છે પણ એ કથન આવ્યા વિના રહે નહીં. પણ એને જ માની લે કે જો નક્કી અમને એમના પરિચયથી પમાશે એવું એ કહેવા માંગે છે અને બીજાના પરિચયથી નહિ પમાય એમ કહેવા માંગે છે. ભાઈ, વ્યવહારના કથનોની પદ્ધતિ તો એવી જ આવે,

પણ એને જો નિશ્ચય માને, તો વ્યવહાર જ મિંદુલું જેમ સિંહ થઈ ગયું એમ “એને વ્યવહાર નિશ્ચયપણાને પ્રાપ્ત થાય. હવે નિર્વિચાર પુરુષ આવું સાંભળીને પ્રશ્ન કરે....” વિચાર વિનાનો માણસ સમજ્યા વિનાના આ તત્ત્વોની વાતને પકડ્યા વિના, “એકદમ તમે વ્રત, તપ ને નિયમને વ્યવહાર કહો છો તો અમે છોડી દેશું. એ તો તમે હેય કહો છો....” સમજાશું? એને અમે છોડી દેશું એમ... તમે તો કાંઈ કહેતા નથી એમાં લાભ-બાલ્મ અરે! સાંભળને હવે! લાભ તો કોણ કહે છે જ્ઞેયમાં? પણ શી રીતે અમે કહીએ છીએ એને તું સમજતો નથી. આ એને પ્રશ્ન કરશે અને ઉત્તર આપશે.

વિશેષ કહેશે...

॥ પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ ॥